

Večina postopkov uvedenih na podlagi Obligacijskega zakonika

V Društvu novinarjev Slovenije smo večje slovenske medije prosili, da nam posredujejo podatke o vseh civilnopravnih in kazenskih postopkih, ki so bili med letoma 2009 in 2014 uperjeni proti novinarjem, urednikom in medijskim družbam samim. Podatke smo začeli zbirati februarja, naposled pa smo prejeli podatke **dvanajstih medijskih družb**, in sicer izdajateljev Dela, Dnevnika, Večera, Financ, Slovenskih novic, Primorskih novic, Gorenjskega glasu, Reporterja, Mladine, Pop TV, Kanala A, TV in Radia Slovenija, portalov 24ur.com in siol.net, ter Radia 1.

Proti navedenim medijem je bilo v zadnjih letih sproženih **127 civilno- in kazenskopravnih postopkov**. Le eden izmed medijev, ki smo jih zaprosili za podatke, v zadnjih petih letih ni imel primera tožbe ali ovadbe zoper novinarja, urednika ali medijsko družbo.

Nekatere medijske družbe vseh podatkov niso želele razkriti kljub našemu zagotovitlu, da bomo vse anonimizirali. Pri tem so se sklicevale na poslovno tajnost. Spet druge so poslale nepopolne podatke, tretje le del želenih podatkov in tako dalje. Poleg tega se je pri zbiranju in analizi podatkov izkazalo, da **nekatero pravne službe medijskih družb ne vodijo natančnih evidenc zadev** proti njihovim medijskim delavcem ali družbi sami, zato niso mogle pripraviti tistih podatkov, za katere smo jih prosili. Sprašujemo se, ali to pomeni, da za medije ti podatki niso tako relevantni, kot menimo, da bi morali biti. V javni razpravi o potrebnih spremembah zakonodaje na področju medijev, ki zadeva vse medijske družbe, ob tako pomanjkljivih podatkih najbrž težko sodelujejo.

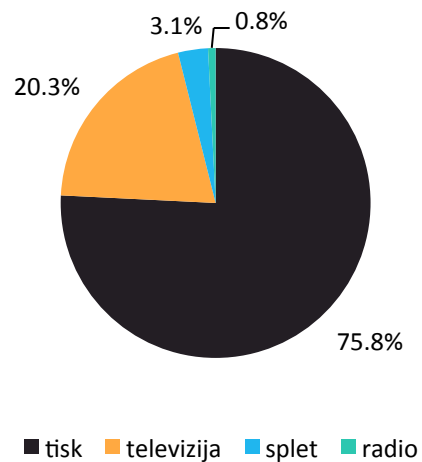
Vendarle smo iz zbranih podatkov lahko izluščili dovolj primerljivih informacij, da smo prek njihov analize poskušali ugotoviti, **kakšno je dejansko stanje na področju civilnih in kazenskih postopkov zoper novinarje, urednike in medijske družbe**. Doslej smo o tej problematiki v okviru formalnih in neformalnih razprav Društva lahko govorili bolj kone neobjektivno, po občutku, zdelo pa se nam je pomembno, da občutke preverimo na čim širšem vzorcu dejstev.

Pri tem je treba poudariti, da se nismo ukvarjali s postopki, ki temeljijo na določbah o objavi popravka in odgovora po Zakonu o medijih, temveč smo se osredotočili zgolj na tiste, ki dopuščajo možnost izvrševanja pritiska na novinarje prek drugih civilnih in kazenskih postopkov.

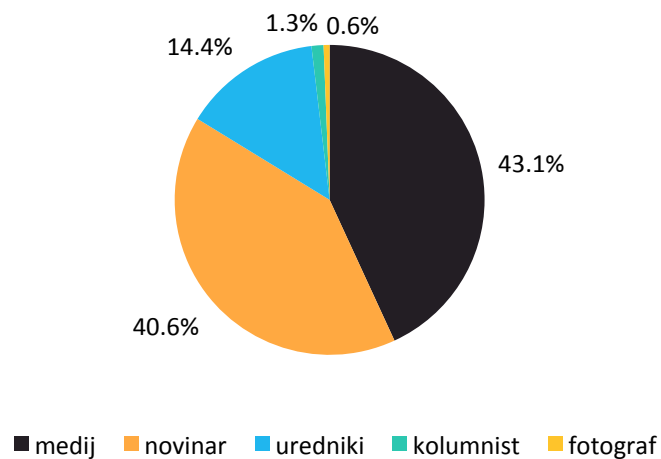
Kazenski zakonik kot pravna podlaga manj »priljubljen«

Daleč **največ postopkov je bilo sproženih proti tiskanim medijem**, kar tri četrtine. Med subjekti takih postopkov so bile največkrat medijske družbe, toda zastopanost medijev in novinarjev kot toženih ali ovadenih subjektov, se razlikuje le za dve odstotni točki. Družbe so bile namreč tarče tožnikov v 43 odstotkih zadev, novinarji pa v 41 odstotkih.

Postopki proti medijem glede na vrsto medija

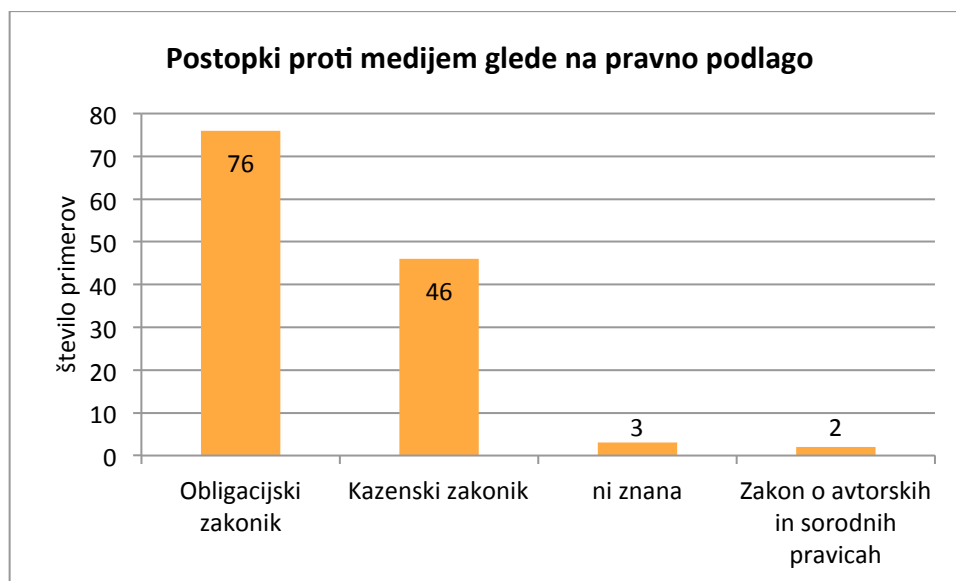

Toženi ali ovađeni glede na funkcijo

V smislu pravnih podlag postopkov proti medijem je bila **kreepko več kot polovica vseh zadev odškodninskih**. Natančneje, 60 odstotkov zadev je bilo sproženih na podlagi določb Obligacijskega zakonika, precej manj – le za dobro tretjino – pa je bilo zadev s področja Kazenskega zakonika. Na področju domnevno povzročene škode oziroma kaznivih dejanj zoper čast in dobro ime gre v absolutnih vrednostih za razmerje **76 primerov proti 32 v korist Obligacijskega zakonika**, pri čemer so v zadevah po Kazenskem zakoniku zastopana naslednja očitana kazniva dejanja: žaljiva obdolžitev (tudi v sotorilstvu), razžalitev, obrekovanje ter javna objava kaznivih dejanj zoper čast in dobro ime.

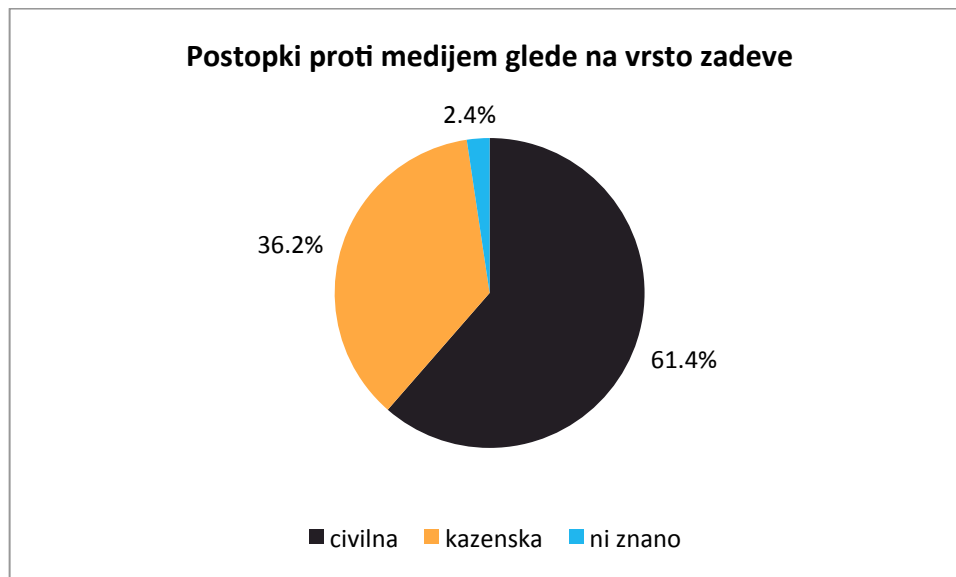
Iz pridobljenih podatkov pa ni mogoče razbrati, ali je bila odškodnina zahtevana po dosegu pravnomočne kazenske obsodbe zoper medijskega delavca oziroma družbo ali ne. Pravni strokovnjaki namreč opozarjajo, da je »postopek uveljavljanja odškodnine poenostavljen, če je oškodovanec že dosegel pravnomočno kazensko obsodbo«. V takšnih primerih se v civilnem postopku posledično ugotavlja zgolj okoliščine, ki vplivajo na višino odškodnine, ne pa tudi tega, ali je novinar posegel v osebne pravice oškodovanca.

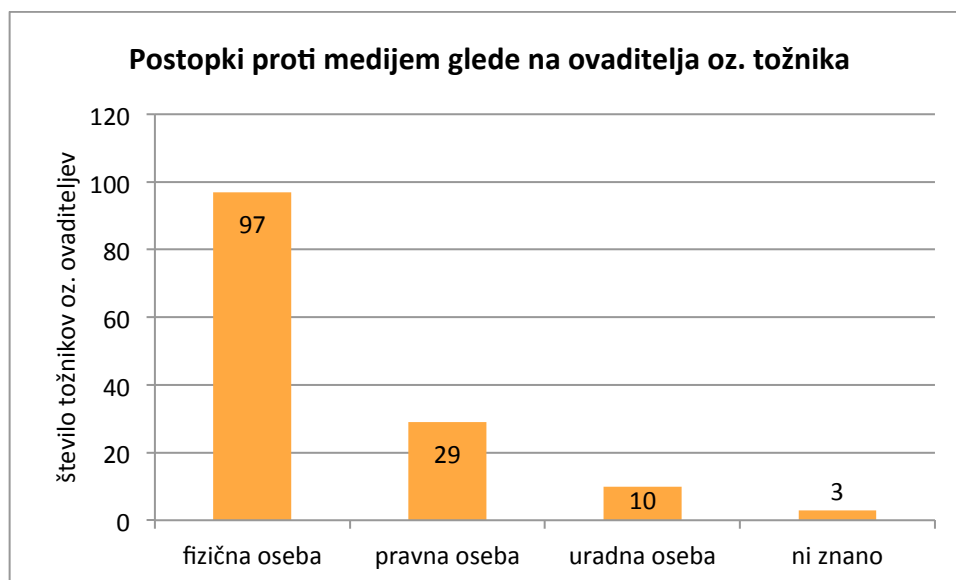
Za 3,2 milijona evrov odškodninskih zahtevkov

Deleži civilnopravnih zadev v primerjavi s kazenskimi so prav takšni kot deleži zadev v domeni Obligacijskega oziroma Kazenskega zakonika – torej 61 proti 36 odstotkom vseh zadev; delež prvih je nekoliko višji kot delež zadev po Obligacijskem zakoniku, ker so mednje vključeni tudi postopki po Zakonu o avtorskih in sorodnih pravicah.

Vseh civilnopravnih zadev je bilo sicer 78, Društvu pa so mediji posredovali podatke o zahtevanih odškodninah za le 72 primerov. Skupni zahtevani znesek odškodnin teh zadev znaša **kar 3,2 milijona evrov**. Ker podatkov o dejansko izplačanih odškodninah nimamo, ni jasno, v kolikšni meri so te res obremenile proračune medijskih hiš.

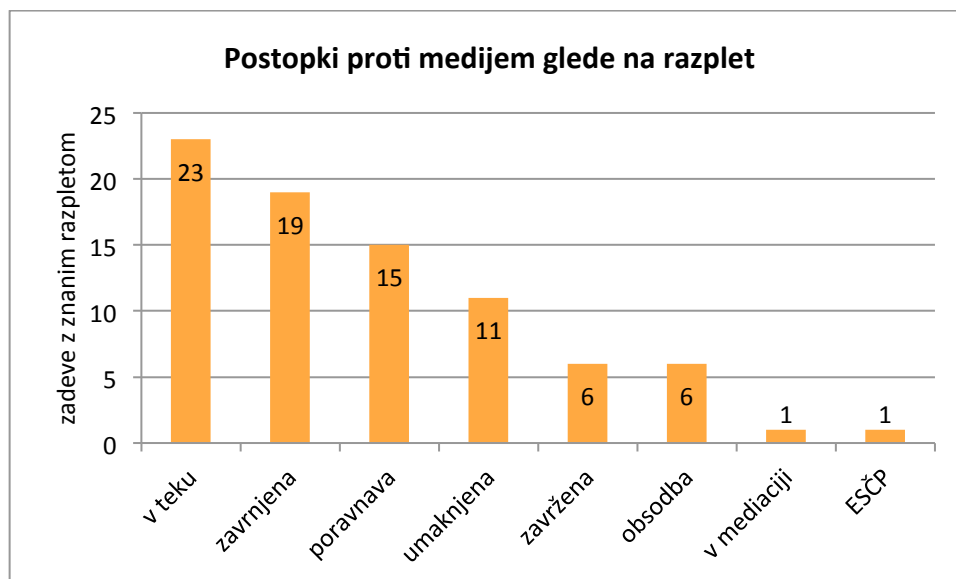
Uradne osebe, ki jim Kazenski zakonik v zvezi z nekaterimi kaznivimi dejanji zoper čast in dobro ime omogoča pregon novinarja ali drugega domnevnega storilca na predlog, sprožile postopke zoper medije ali medijske delavce le v desetih primerih (7,2 odstotka), in sicer v vseh zgolj proti novinarjem, od tega dvakrat tudi proti odgovornim urednikom. Sicer pa so **večino postopkov, nekaj manj kot 70 odstotkov, sprožile fizične osebe.**

Na področju očitkov o storitvi kaznivih dejanj so bili postopki proti novinarjem, urednikom in medijskim družbam večinoma začeti na podlagi določb o kaznivih dejanjih zoper čast in dobro ime. Pri tem opazno **prednjačijo obtožbe kaznivega dejanja žaljive obdolžitve (160. člen KZ-1)**, ki je bila novinarjem očitana v 44 odstotkih vseh primerov, o katerih ima Društvo podatke (skupno 48). Očitkom o žaljivi obdolžitvi sledi očitek o razžalitvi (158. člen KZ-1), ki so ga bili novinarji ali njihovi delodajalci obtoženi v 15 odstotkih primerov, oziroma, sedemkrat.

Kot smo pojasnili že v uvodu, so podatki, ki so jih posredovale medijske hiše, zelo neenotni. Tako nam nekatere niso poslale informacij o tem, kako so se postopki zoper medijske družbe, njihove novinarje ali urednike končali. Te imamo zgolj za 82 od skupno 127 zadev. **Med zadevami z znanim razpletom se jih je le 6 končalo z obsodbo oziroma ugodeno tožbo**, pri čemer so doslej postale pravnomočne štiri. Trenutno je sicer vsaj 23 zadev še v teku in ena v mediaciji, zato se razmerja lahko še spremenijo. V času priprave analize, ki je pred vami, pa so bile že po naših informacijah že vložene nove obtožbe in tožbe zoper novinarje.

Toliko razžalitev kot izdaj tajnosti

Zbrani podatki kažejo, da se je Društvo novinarjev Slovenije s pobudo za spremembe Kazenskega zakonika v delu, ki zadeva popravke določb o kaznivih dejanjih zoper čast in dobro ime, kljub nezainteresiranosti na strani zakonodajalca podalo v pravo smer. Ne moremo sicer potrditi, da se kazenske zadeve s tega področja, ki so jih sprožili funkcionarji, državni organi ali njih predstavniki, množijo, množijo, saj tega – zaradi nepopolnih podatkov medijev o trajanju in časovni umestitvi postopkov – žal nismo mogli ugotavljati na celotnem vzorcu.

Toda nemogoče se je izogniti dejstvu, da so domnevni oškodovanci v kar 76 primerih iskali pravico prek odškodninskih zahtevkov, v le 32 primerih pa so se odločili za kazenski pregon zaradi domnevne žaljive obdolžitve ali razžalitve. Prevlada civilnopravnih nad kazenskopravnimi postopki ter fizičnih oseb kot tožnikov nad pravnimi in uradnimi tako **vendarle odpira vprašanja o smiselnosti kazenskega pregona novinarjev (in drugih) zaradi dejanj zoper čast in dobro ime.**

Ob tem je treba dodati še, da podatki o določbah Kazenskega zakonika, po katerih so se ovaditelji ali zasebni tožniki namenili preganjati novinarje, kažejo, da je bilo v zadnjih letih začetih **toliko kazenskih postopkov zaradi objave tajnosti** (tajnih podatkov, poslovne skrivnosti ali uradne tajnosti) **kot zaradi razžalitve**, to je sedem. Vredno premisleka.

podatke zbrala: Špela Stare, DNS

obdelava in analiza podatkov, infografika: Anuška Delić, Delo